

Christus tuus ad me salvandum. « Quoniam mandata tua elegi. » Optima ratio, cur pretendat salutem, quia mandata elegit, quoniam scriptum est: « Si vis ad vitam ingredi, serva mandata, » *Matth. xix.*

Vers. 6. 6. CONCEPVI SALUTARE TUUM, DOMINE, ET LEX TUA MEDITATIO MEA EST.

Reddit rationem cur tantopere petat salutem, quia videlicet illam pre omnibus desideratis concupivit, sicut revera super omnia bona concupiscenda est, cum sola desiderium nostrum possit implere; et quoniam non satis est concupiscere salutem, si quis ad eam pervenire velit, sed necesse est ambulare per viam preceptorum Dei, ideo subjungit: « et lex tua meditatio mea est, » id est, de lege custodienda semper cogito, et in illa custodienda me semper exerceo.

Vers. 7. 7. VIVET ANIMA MEA, ET LAUDABIT TE; ET JUDICIA TUA ADJUVABUNT ME.

« Vivet anima mea, » cum salutem concupitam obtinuerit, et manus tua fuerit ad salvandum eam: et tunc officium ejus erit, et solum negotium, te laudare: nam « beati qui habitant in domo tua, Domine! in sæcula sæculorum laudabunt te, » *Psalm. lxxxviii.* « Et judicia tua adjuvabunt me, » id est, et mandata tua a me custodita adjuvabunt me, ut aliquando etiam corpore vivam, cum resurrexero in resurrectionem vite, vel « judicia tua, » quibus in novissimo die judicabis pro meritis vivos et mortuos, « adju-

vabunt me, » et corpore quoque vitam sempiternam possideam.

8. ERRAVI SICUT OVIS, QUÆ PERIIT; QUÆRE Vers. 8. SERVUM TUUM, QUIA MANDATA TUA NON SUM OBLITUS.

Erravi enim a patria expulsus, et adhuc exul ero propter culpam parentis primi, toti humano generi communicatam; et « erravi, sicut ovis, » quæ seducta perit, non sicut diabolus, leo rugiens, qui ex malitia occidit. « Quære ergo servum tuum; » quamvis enim ex parte quæsieris et invenieris, quatenus animam justificasti a peccato, et reconciliasti Deo, tamen adhuc querenda est ovis perditæ, quatenus expectat redemptionem corporis sui, ut tota ad montes cælestes et uberrima pascua, ubi relicta sunt nonaginta novem, quæ non errantur, perducatur. confidenter autem peto salutem animæ et corporis, « quia mandata tua non sum oblitus. » In libris græcis varietas est propter vocabulorum similitudinem, ut notarunt SS. Patres Ambrosius et Augustinus: nam alii codices habent *quære*, id est *quære*; alii *quære*, id est *vivifica*; imo S. Hieronymus legit solum *vivifica*; sed in hebræo nulla est varietas, neque litterarum similitudo, et habet vocabulum, quod nihil significat, nisi *quære*. Non desunt ex recentioribus, qui hunc versiculum exponant de Davide errante in montibus, quando persecutiones Saulis et Absalonis fugebat. Sed nimis humiliter videtur sensus, et ab expositione veterum Patrum alienus.

PSALMI GXX-GXXXIV.

Psalmi hi quidecim (elegantiores omnes) *ascensionum* seu *graduum cantica* inscribuntur, de cujus appellationis significatione et ratione diversorum diversæ sunt conjecturæ, quarum quasdam tantum, easdemque probatiores, attulisse sufficiat.

a) Prima quidem et antiquissima opinio est, hosce Psalmos ideo *graduum* dictos fuisse, quod tribus præcipuis Judæorum festis canerentur in ascensione quidecim graduum templi Salomonis. Tot enim fuisse gradus templi, non solum scribant Nicolaus Lyranus et alii recentiores, sed etiam S. Augustinus tract. in *Psalm.*, veteresque Judei. Vid. Joseph. *De Bello Jud.* lib. VI, cap. xiv. Sed in ipso templo decantatos fuisse Psalmos cxxi et cxxii vix credas.

b) Alii v. g. Vence, Ewaldus, *ascensionum cantica* interpretantur, hoc est, quæ decantata fuerunt a Judæis e Babilonico exilio in patriam redeuntibus, afferuntque loca *Esd.* ii, 4, 9; vii, 9; *Nehem.* vii, 67. Quod autem pluralis numerus, *ascensionum*, in illis titulis usurpatus sit, causam afferunt hanc, quod non una vice et tempore reversus est populus, sed variis: cf. *Esd.* i, i cum vii, 6, 7, viii. Illi tamen conjectura de horum carminum occasione et usu aliqua in his Psalmis refragari videntur, ut cum *Ps. cxxii, 1*, dicitur: *Eamus in domum Jove*, neque enim tunc reparatum erat templum a Chaldeis destructum.

c) Gesenius *graduum cantica* putat illa carmina appellata esse « propter numerum rhythmicumque in pluribus poetria, qui in eo cernatur, quod gradatim quasi progrediatur oratio, siquidem vel postrema vel prima antecedentis sententiæ verba ab initio subsequents repeti soleant, » v. g. *Ps. cxxi* (juxta Vulg.) « Vers. 1. Levavi oculos meos in montes, unde venit auxilium mihi. Vers. 2. *Auxilium* meum a Domino, etc. Vers. 3. neque dormitet qui custodit te. Vers. 4. Ecce non dormitabit, etc. Item *Ps. cxxii, 2, 3, 4*; *cxxiii, 3, 4*; *cxxiv, etc.* Verum ista figura non in cunctis hisce 15 carminibus repetitur, contra observatur in aliis inscriptis aliter.

d) Magis nobis probatur Agellii, Maureri, Hengstenbergii et aliorum sententia, qui *carmen ascensionum* ideo dicta hæc carmina volunt, quod post reparatam urbem sanctam (cf. *Ps. cxxii*) ab Israelitis ad celebrandos dies festos Hierosolymam proficiscentibus (*ascendentibus*, ex usu loquendi Hebræorum) canerentur. Nihil est, quod intitus illi publice quasi esse Israelitarum ad agendas festos dies proficiscentium, negant congruere querelas quæ in *Ps. cxx* aliisque horum Psalmorum fundantur. Neque enim, dum peregrinatores sacri *Ps. cxx*, aliosque huc similes cantabant, præsentia (ut qui *scriberent* istos Psalmos), sed præterita mala respiciant eorumque recolebant memoriam. Contra favet illi sententiæ, ait Maurer, quod certe primi novem Psalmi ita dispositi videntur, ut tres carminum series efficiant, tenorum singulas carminum, quorum primum quodque optime conveniat in peregrina-

tionis initium, secundum in mediam fere peregrinationem, tertium in peregrinationis finem. « Ceterum non cunctos hos Psalmos eadem, qua cantatos, occasione scriptos putamus. Nonnulli jam ante existerunt, nec nisi accommodati fuerunt ad illos usus.

PSALMUS CXX

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

1. Ad Dominum cum tribularet clamavi, et exaudivit me.
2. Domine, libera animam meam a labiis iniquis, et a lingua dolosa.
3. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
4. Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis.
5. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est! habitavi cum habitantibus Cedar: 6. multum incola fuit anima mea.
7. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus; cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

V. s. h. — *Canticum graduum.*

- Ad Dominum in tribulatione mea clamavi, et exaudivit me.
Domine, libera animam meam a labio mendacii, a [al. et] lingua dolosa.
Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam?
Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus juniperorum.
Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est! habitavi cum tabernaculis Cedar.
Multum peregrina est anima mea, cum odientibus pacem.
Ego pacifica loquebar, et illi bellantia.

Argumentum. — Continet querelas populi, non amplius detenti in Chaldaea, sed reducti, de invidia et calumniis dolosæ Samaritanorum atque populorum Judææ confinium, qui Judæis instaurationem cultus et republicæ invidebant, atque afflictionem urbis et templi ut impedirent omnem movebant lapidem. Strophæ duæ: vers. 1-4, Jova me defendet ab hostibus dolosis, insidiosis; vers. 5-7, qui sine intermissione turbant pacem meam.

1. Canticum ascensionum.

Ad Jovam in angustiis quæ mihi sunt (meis) clamo, et exaudivit me.

2. Jova, libera animam meam a labio mendacii, a lingua fraudulentæ.
3. Quid dabit Jova tibi, et quid iterum dabit tibi, o lingua fraudulentæ?
4. Dabit sagittas herois (alienigenis) acutas cum carbonibus genistarum.
5. Væ mihi, quod commoror cum Moschis, habitatio apud tentoria Cedarum!
6. Multum (jam satis) habitavi (peregrinavi) tibi anima mea cum osore pacis.
7. Ego sum pax (vir pacis), et cum loquor pacem, illi ad bellum.

NOTE.

Vers. 1. Alius, *exaudivit*, ex captivitate reducendo. Vers. 2. *Libera* nunc etiam. Cf. *Esd.* iv, 1, 2; *Neh.* iii, 19; iv, 1-5, 7 seqq. vi, xii, 28. — Vers. 4. Genistarum carbones maximum ardorem concipiunt, ac diu servant. — Vers. 5. « Cum Moschi inter Iberiam, Armeniam et Colehidem ædes habeant, Cedrei vero Arabiæ sint populus, facile intelligitur, verba hæc non proprie capiendi, sed omnino homines barbaros

atque inhumanos intelligendos esse. » Maurer. Melius tamen, ut opinor, alii hæc nomina proprie accipiunt, coll. *Nehem.* ii, 19; *rr.* 1; *vi.* 1. Alexandrinus *meshech* ut appellativum nomen habuit, quod longum et diu protractum tempus significat. — Vers. 7. *Ad bellum*, puta prodeunt; alius: *ad bellum* vertunt meae cogitationes et meos sermones; Maurer, *pro bello* sunt, nil nisi bella et discordias spirant.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXIX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Psalmi quindecim canticum graduum dicitur.

Psalmi quindecim, qui proxime sequuntur post Psalmum cxxvii, omnes in titulo habent: *Canticum Graduum*; et quoniam gradus tam ad ascensum, quam ad descensum referri possit, tamen hoc loco non nisi ad ascensum pertinet: nam hebraica vox *ascensionem* significat; et similiter vox graeca *ἀναβάν*. Igitur Psalmistis quindecim canticis quaedam ascensionum sunt, sive cantica eorum qui per gradus quosdam sursum ascendunt, et quidem Graeci Theodorae et Euthymius, docent cantica ista intelligenda esse ad litteram de ascensione Iudaeorum de Babylone in Jerusalem, Spiritu Sancto per os David praecinente calamitatem captivitatis Babylonicæ et letitiam liberationis. Alii malunt hos quindecim Psalmos compositos fuisse, ut canerentur in ascensione quindecim graduum templi Salomonis: tot enim fuisse gradus templi, non solum scribit Nicolaus Lyranus et alii recentiores, sed etiam S. Augustinus tract. in *Psalmum* postremum: « Tot sunt, inquit, Psalmi qui appellantur *Graduum*, quoniam toti fuerunt etiam templi gradus. » Sed quidquid sit de his opinionibus, illud certum est, ascensiones istas sive de Babylone in Jerusalem, sive per gradus templi Salomonis, figurat fuisse ascensionis electorum, qui per gradus virtutum, ac praecipue charitatis, ascendant de valle lacrymarum ad caelestem Jerusalem, et de hac ascensione Spiritum Sanctum potissimum esse locutum. Certe Psalmi sunt pleni affectibus in Deum, et proprii eorum qui se peregrinos atque exilios in terra inimicorum esse intelligunt; et nunc erumnas exilii desunt, nunc ad requiem patrie suspirant, semper autem se ad ascendendum, et in via Domini proficiendum accendunt.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AD DOMINUM CUM TRIBULARER CLAMAVI, ET EXAUDIVIT ME.

Inter varias hujus exilii calamitates, una est maxime deploranda, videlicet lingua dolosa eorum cum quibus versari cogimur; ab hac se liberari petisse et impetrasse canit Propheta, ut exemplo suo instruat ceteros peregrinos. Ego, inquit, « cum tribularer, » non respexi ad auxilium hominum, sed « clamavi » in oratione ad Dominum, et ille pro sua pietate « exaudivit me. » Verba sunt clara, codicesque hebraici, graeci et latini conveniunt.

Vers. 2. 2. DOMINE, LIBERA ANIMAM MEAM A LABIIS INIQUIS ET A LINGUA DOLOSA.

Declarat quid oraverit clamando: Dixi, inquit, « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa, » quod est unum ex majoribus et frequentioribus malis hujus nostræ peregrinationis. « Labia iniqua » proferunt detractiones, convicia, calumnias, falsa testimonia, et similia verba contra legem justitiae; « lingua dolosa » proferit verba deceptionis, adulatoria, simulatoria, fraudulenta; et possunt inveniri labia injus' a sine lingua dolosa, ut cum quis aperte conviciatur, vel detrahit; sed cum lingua dolosa adiungitur ad labia injusta, malum est gravissimum, adeo ut nihil fere addi possit, ut dicitur

in sequenti versiculo. Quod attinet ad verba, illud, *animam meam*, positum est pro *me*, quasi diceret, *libera me*; sed nominatur *anima*, vel quia est pars nobilior, vel quia lingua dolosa parum nocet, nisi vulnaret animam, inducendo videlicet eam ad peccandum. Illud autem, *a labiis iniquis*, S. Hieronymus legit ex hebraeo, *a labiis mendacii*. Sed vox hebraea utrumque significat, *mendacium* et *pravariationem*: proinde recte vertitur etiam Septuaginta, *a labiis aduersi*, id est *iniquis*, et sententia est plenior et gravior, ut etiam in *Psalm.* xlii: « Ab homine iniquo et doloso eripe me. »

3. QUID DETUR TIBI, AUT QUID AFFONATUR TIBI Vers. 3. AD LINGUAM DOLOSAM?

Reddit rationem cur petierit liberari « a lingua dolosa, » quasi videlicet sit tale malum, ut nihil ei addi possit, quasi dicat: Quid enim mali dari aut addi possit supra linguam dolosam? sed difficultas est in verbis, tum quia in hebraeo legitur active: *Quid dabit, aut quid opponet*; tum quia illud pronomen, *tibi*, videtur cogere ut hæc sententia non referatur ad Deum, et proinde non continetur cum superioribus verbis. Quod attinet ad primam difficultatem, verba hebraica legi possunt etiam passive, si mutentur puncta, praeritum illud, *תן* *ithen*, quod potest legi, *cutthan*; et legenda esse passive perspicuum est, quia non

solum Septuaginta verterunt passive, sed etiam S. Hieronymus reddit ex hebraeo passive: *Quid dabitur tibi, aut quid opponetur tibi ad linguam dolosam?* Illud, *tibi*, potest esse otiosum, ex phrasi hebraica, ut in *Cant.* 1: « Egrederere tibi; » et cap. 11: « Veni tibi, surge tibi, imber abiit sibi; » et in hoc ipso Psalmo: « Multum incola fuit anima mea sibi, » quod *sibi*, ut redundans, omiserunt interpretes, et tunc tæta sententia continuatur hoc modo: « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa; » quid enim mali dari, aut apponi potest « ad linguam dolosam, » id est, super linguam dolosam? Quod si non placeat esse hoc loco otiosum illud, *sibi*, potest ita exponi, ut Propheta post orationem ad Deum vertat se, vel ad seipsum, vel ad incertam personam, dicens: « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa; » quid enim, o anima mea, vel, o quicumque hic ades! tibi dari mali, aut addi potest « ad linguam dolosam? » id est, super malum lingue dolosæ.

Vers. 4. 4. SAGITTE POTENTIS ACUTE CUM CARBONIBUS DESOLATORIIS.

Declarat elegantissima similitudine quale malum sit *lingua dolosa*: ac dicit esse verba ejus, quasi sagittas, quæ natura sua longe ferunt, et celeriter, ut vix caveri possint, et addit amplificationem admirabilem, dicens non esse qualescumque sagittas, sed « potentis, » id est, a robusta manu cum impetu emissas, et præterea ab artifice bene politas et acutas, et denique adeo ignitas, ut quidvis desolari et vastare possint, qualia sunt fulgura caelestia, quæ ab omnipotentis manu mittuntur, et sunt vere ignita et acutissima. Igitur talia sunt verba dolosa, præsertim quando sunt instrumenta diaboli ad occidendas animas, quæ vocantur ab Apostolo ad *Ephes.* vi: « Tela nequissimi ignea. » S. Augustinus hos duos versiculos multo aliter exponit, nimirum vult esse dialogismum, ut primum homo in tribulatione positus oret: « Domine, libera animam meam a labiis iniquis et a lingua dolosa; » deinde Dominus respondeat: « Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? » id est, quid remedii tibi dari poterit, ut apponi contra linguam dolosam? Hoc videlicet unicum tibi remedium erit: « Sagitte potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis, » id est, verba Dei cum exemplis charitatis igne succensis: « vivus enim est sermo Dei, et penetrabilis omni gladio ancipiti, » cui si accedat exemplum ex vera charitate prodiens, quasi carbo ignitus, nihil ei resistere poterit. Utraque expositio ad edificationem facit, sed prior videtur magis litteralis. Quod attinet ad verba, illud, *desolatoris*, in hebraeo est *חמקת*, quod S. Hieronymus recte vertit *juniperorum*. Sed Septuaginta explicaverunt metaphoram. Carbones enim juniperorum sunt valde solidi, et

ideo aptissimi ad incendendum et desolandum.

Vers. 5. 5. HEU MIHI! QUIA INCOLATUS MEUS PROLONGATUS EST: HABITAVI CUM HABITANTIBUS CEDAR; MULTUM INCOLA FUIT ANIMA MEA.

Ex occasione tam magni mali et tam frequentis in hac peregrinatione, suspirat ad patriam, et sic vere et ex corde cantat canticum ascensionis. « Heu mihi! inquit, quia incolatus meus, » vel, ut ex hebraeo vertit S. Hieronymus, *peregrinatio mea prolongata est*. Cupit enim verus peregrinus cum Apostolo magis peregrinari a corpore, quam a Domino, et ideo nimis longam judicial præsentem vitam, in qua peregrinatur a Domino. « Habitavi cum habitantibus Cedar. » Non mirum videatur, si longam nimis queror esse hæc habitationem: « habitavi » enim heuscque cum habitantibus Cedar, » id est, cum barbaris et offeratis gentibus, quæ non habitant in civitatibus, sed in tentoriis,isque nigris et rusticis, quales sunt Arabes. In hebraeo et graeco codice habetur: *Habitavi cum tabernaculis Cedar*; sed idem est sensus; quid enim est aliud *habitare cum tabernaculis*, quam habitare cum habitantibus in tabernaculis. Vox *Cedar* hebraice est *קדר*, et *nigretinem tenbrasque* significat; unde *Cantic.* cap. 1, opponuntur *tabernacula Cedar*, *pelibus Salomonis*, id est, tentoria nigra et rustica, tabernaculis pretiosis et splendidis. Vere autem civitates et palatia regum hujus mundi nihil sunt nisi tabernacula rustico-rum, comparata ad mansiones caelestis Jerusalem. Ideo rursus lamentatur peregrinus Dei, dicens: « Multum incola fuit anima mea, » id est, nimis longus fuit jam incolatus meus in terra aliena. In hebraeo additur *sibi*; sed, ut supra diximus, ex phrasi hebraica otiose additur, et propterea ab Interpretibus sepe omittitur; idem enim est *habitavi sibi et habitavi*. Hinc potest colligi paucos hodie reperiri, qui ex corde cantent canticum graduum, cum plerique omnes diligant adeo peregrinationem, et *tabernacula Cedar*, ut nihil tristius audiant quam sermonem de discessu ab hac vita.

Vers. 6. 6. CUM HIS QUI ODERUNT PACEM ERAM FACIENS: CUM LOQUEBAR ILLIS, IMPUGNABANT ME GRATIS.

Concludit, rationem reddens, cur sit in illum tandiu peregrinatus, et simul declaratam metaphoram *tabernaculorum Cedar*: quod enim metaphoricè et obscure dixit: « Habitavi cum habitantibus in tabernaculis Cedar, » clare exponit dicens: « Habitavi cum his qui oderunt pacem, » ego, qui nihil diligo magis quam pacem, id est, habitavi cum amicis belligerare soleant; et si forte loqui de pace incipiebam ad illos, ipsi sine ulla causa magis me impugnabant. In textu hebraeo est alia interpunctio, quam etiam sequitur S. Hier.

Nihil tristius horum dicitur sermo de Cedar ab hoc vita.

ronymus; sic ibi legitur: *Multum incolata fuit anima mea cum his qui oderunt pacem. Ego pacem loquebar, et illi ad bellum.* Sed melior est interpunctio Septuaginta interpretum, quae est etiam antiquior; nam in hebraeo non est simpliciter: *Ego pacem loquebar*; sed hoc modo, si verbum verbo reddamus: *Ego pacem, et cum loquebar.* Ex quo intelligimus recte Septuaginta post *pacem* posuisse punctum, et quod diximus ex hebraeo reddi, *ego pacem*, potest etiam reddi, *ego pax*, ut sit sensus: Cum his qui oderunt pacem, ego pax eram, id est, adeo pacificus eram, ut ipsa pax dici possem; et postea sequitur alius versiculus: *Et cum loquebar, illi ad bellum*, nimirum provocabant, quod in sententia convenit cum eo quod verterunt Septuaginta, et nos in nostra editione latina legimus: « Cum loquebar illis, impugnabant me. » Quod autem additur, *gratis*, positum est a Septuaginta explicationis gratia. Totus hic Psalmus hic convenit quidem omnibus electis, sed praecipue capiti electorum Christo, quatenus viator erat, secundum carnis passibilis conditionem. Vere enim clamavit ipse ad Dominum Pa-

trēm suum pernoctans in oratione Dei, et postea in horto, et demum in cruce, et verissime exauditus est, cum exaltaverit illum Deus, et dederit ei « nomen super omne nomen. » Vere quoque passus est *labia iniqua et linguas dolosas* usque ad mortem, ut ex toto decursu Evangeliorum patet. Verissime dicere potuit: « Incolatus meus prolongatus est, » cum in Evangelio dixerit: « Generatio adultera et incredula, quamdiu apud vos ero, quamdiu vos pasci? Vere habitavit cum habitantibus Cedar, » quia licet ipse lux esset, ac per hoc in Cedar, id est, in tenebris non habitaret, sed in lumine, tamen « cum habitantibus Cedar » visus est, et inter eos conversatus est. Denique vere « cum iis qui oderant pacem, » erat pacificus, quia « cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur; » et cum loqueretur illis de pace, de charitate, de regno Dei ipsi contra eum impugnabant sine ulla ratione vel causa, quod Joannes cap. xv, ipse idem notavit, cum ait: « Sed ut impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est, quia odio habuerunt me gratis. »

PSALMUS CXXI

SECUNDUM HEBRAEOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

1. Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi.
2. Auxilium meum a Domino, qui fecit caelum et terram.
3. Non det in commotionem pedem tuum: neque dormitet qui custodit te.
4. Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.
5. Dominus custodit te, Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
6. Per diem sol non uret te, neque luna per noctem.
7. Dominus custodit te ab omni malo: custodiat animam tuam Dominus.
8. Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum, ex hoc nunc et usque in saeculum.

Argumentum. — Ab exsule quodam, fortasse totius populi cum ipso ex exsilio redeuntis nomine, quum confecto jamjam itinere, Judaeae montana, loca illa sancta, oculis denovo lustrari jam liceret, compositus Psalmus. In stropilas quatuor divise, si lubet.

1. Canticum ascensionum.

Attollo oculos meos ad montes,
unde veniet auxilium mihi :

V. s. h. — *Canticum graduum.*

- Levavi oculos meos in montes: unde veniet auxilium mihi.
- Auxilium meum a Domino, factori caeli et terrae.
- Non det in commotionem pedem tuum, nec dormitet qui custodit te.
- Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.
- Dominus custodit te: Dominus protectio tua, super manum dexteram tuam.
- Per diem sol non percutiet te, neque luna per noctem.
- Dominus custodiet te ab omni malo: custodiat animam tuam.
- Dominus custodiat exitum tuum et introitum tuum: a modo et usque in aeternum.

2. Auxilium meum veniet a Jova, qui fecit caelum et terram. —
3. Non sinet vacillari pedem tuum, non dormitabit tutor (custos) tuus.
4. Ecce, non dormitat neque dormit tutor Israelis. —
5. Jova est tutor tuus, Jova umbra (tutela) tua, Jova est ad manum dexteram tuam.
6. Interdium sol non feriet (laedet) te, et (nec) luna noctu.
7. Jova tuebitur (vel tueatur) te ab omni malo, tuebitur animam tuam.
8. Jova tuebitur egressum tuum et introitum tuum, ab hoc tempore et usque in sempiternum.

NOTÆ.

Vers. 1. *Ad montes*, illos puta quibus Hierosolymorum urbs cingebatur, et maxime Sionem, cui templum insidebat; alii, montes Palestine, Tabor, Carmel, etc. Rosenmullerus: *ad montes*, i. e. sursum, in caelum, auxilium petens. — Vers. 3. « Videtur sane, quum ad primam personam non redeatur, sed secunda servetur usque ad finem, scriptor ab hoc versu ipse se alloqui et confirmare. » Maurer. — Vers. 5. *Prop. tutor est tui*, tutorum tuorum partes agit. Maurer, *umbra tua ad manum*, etc. *Manum* pro lato. — Vers. 6. *Luna noctu*, quod cum veteribus intelligendum est de frigore nocturno. Maurer hac locutione non nisi hoc dici vult: neque interdium, neque noctu tibi quidquam adversi accidet. — Vers. 8. *Egressum... introitum*, i. e. universam vitæ agendique rationem.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXX.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Secundus Psalmus ex Gradualibus consolatur peregrinos ascendentes in Jerusalem, promittens perpetuam Dei custodiam, ac primum loquitur Propheta in persona peregrini, deinde loquitur in persona propria, et consolatur peregrinum.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. LEVAVI OCULOS MEOS IN MONTES: UNDE VENIET AUXILIUM MIHI.

Peregrini nihil frequentius aspiciunt, quam locum ad quem tendunt, si is conspici possit; sin minus, locum aliquem viciniorem: inde enim consolationem magnam percipiunt, quæ consolatio vires et auxilium præbet ad ambulandum; et quia terrena Jerusalem in montibus erat, et

caelestis Jerusalem supra omnes caelos est, ideo peregrinus, sive umbraticus, sive verus, dicit: « Levavi oculos meos in montes, » tibi sedet civitas sancta, « unde veniet mihi auxilium » consolationis. In hebraeo est verbum temporis futuri, *te vabo*, sed saepe variantur tempora apud Hebræos; et præterea, quod ad sensum attinet, non multum refert, sive peregrinus dicat: Levavi jam oculos meos, sive levabo jam oculos meos. S. Augustinus

mystice more suo per montes intelligit SS. Apostolos; sicut enim oriente sole primi sunt montes qui lumen recipiunt, sic veniente Christo, iustitia solis, primi fuerunt Apostoli, qui lumen receperunt.

Vers. 2. **2. AUXILIUM MEUM A DOMINO, QUI FECIT CÆLUM ET TERRAM.**

Declarat peregrinus se non expectare auxilium a montibus, ad quos oculos levavit, sed ab eo qui præsedit sanctæ civitati in montibus positæ, quod clarius explicat initio *Psalm. CXXII*: «Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cælis;» describit autem verum Deum per opus creationis cæli et terre, sicut in alio *Psalm. xcv*: «Dii gentium demonia, Dominus autem cæcos fecit.»

Vers. 3. **3. NON DET IN COMMOTIONEM PEDEM TUUM, NEQUE DORMIET QUI CUSTODIT TE.**

Mutat Propheta personam, et loquitur in persona propria, et respondet peregrino, quasi dicat: Bene et sapienter levasti oculos tuos in montes, et non respexisti vanitates, quæ occurrunt in via; sed his pretermisisti a Conditore celestis patriæ auxilium et consolationem expectasti; ideo ego opto, «ut Deus non det in commotionem pedem tuum,» id est, non sinat te labi et cadere in via; sed roborat pedes tuos, ut stables in cursa ad patriam perseveres. «Et non dormiet qui custodit te,» id est, opto etiam et rogo ut Pater, qui est custos tuus, semper vigilet in tua custodia, et nunquam sinat commoveri pedes tuos. Observa, primo, circa hunc versiculum, quod Deus metaphorice dicitur dormire, quando permittit nos cadere, ac si non adverteret, quomodo qui dormitat, non advertit quid fiat. Secundo, phrasim hebraicam est, *commoveri pedes*, sive *mutare*, pro eo quod est, *labi in peccatum*, ut *Psalm. XVII*: «Non sunt infirmata vestigia mea;» et *Psalm. LXXII*: «Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.» Tertio, in hebræo habetur in futuro, *non dabit ad movendum pedem tuum*, juxta quam lectionem esset prædicitio et promissio. Sed tamen, ut diximus, tempus unum in hebræo sepe ponitur pro alio tempore, unde non solum Septuaginta, sed etiam S. Hieronymus vertit, *non det*. S. Augustinus legit: *Non des commoveri pedem meum*. Sed nescio quem codicem secutus sit; nostri enim hebraici, græci et latini habent tertiam personam, *non det*, vel *non dabit commoveri pedem tuum*.

Vers. 4. **4. ECCE NON DORMITABIT NEQUE DORMIET, QUI CUSTODIT ISRAEL.**

Promittit Propheta peregrino impetrationem gratiæ, quæ petebatur, quasi dicat: Oro ut Pater non dormiet, qui te custodiendum suscepit, et sine dubio non dormitabit; nam nunquam dormitat, neque dormit, qui custodit populum suum peculiarem, qui per Israelæ significatur, et in

quo populo omnes illi continentur, qui tanquam peregrini in hoc mundo versantur, et ad patriam celestem ascendere festinant. Quod dicitur, «non dormitabit, neque dormiet,» hunc habet sensum, non dormitabit subinde oculos claudendo et aperiendo: et multo minus se tradet profundo somno; itaque semper vigilabit, neque oculos ad momentum claudet. S. Augustinus pulchre dicit homines dormire, quando carnem infirmitatis portant; dormire, quando moriuntur; et ideo non esse fidendum custodiæ hominum; Domino autem fidelissimo custodi tuto credere nos posse, cum ipse neque dormitet unquam in infirmitate, neque dormiat in morte. Monet etiam idem Augustinus, recte fideles homines per Israelæm significari, quia Israel Deum videns interpretatur, et fideles Deum nunc per fidem vident, visuri postea etiam per speciem.

5. DOMINUS CUSTODIT TE, DOMINUS PROTECTIO TUA SUPER MANUM DEXTERAM TUAM.

6. PER DIEM SOL NON URET TE, NEQUE LUNA PER NOCTEM.

Dixit paulo ante Propheta peregrinum, in Deo confidentem, custodiendum esse, ne cadat in via; addit nunc aliam consolationem, custodiendum videlicet etiam esse, ne fatigetur ab æstu solis per diem, neque a lumine lune per noctem, quoniam Deus erit illi quasi umbraculum, quod manu dextera tenebit, eoque tum caput, tum etiam reliquum corpus tegere poterit. «Dominus,» inquit Propheta, non solum «custodit Israelæm,» id est, populum suum universe, sed te quoque in particulari custodit; custodit autem, quia est protectio, sive *umbraculum*, ut proprie sonat vox hebraica, «super manum dexteram tuam;» ex quo fiet, ut te tali umbraculo, ministerio dexterae manus, tectum, neque sol urat per diem, neque luna per noctem. In textu græco est tempus futurum: *Dominus custodiet te*; sed in hebræo non est proprie tempus presens, neque futurum, sed participium: *Dominus custodiens te*, sive custos tuus; sensus autem idem est. Illud autem, *Dominus protectio tua super manum dexteram tuam*, posset continere metaphoram, ut alii volunt, hominis armati, et ad dexteram stantis, ut sensus sit: Dominus erit, vel est protectio tua, quia stat quasi miles armatus ad dexteram tuam. Sed quod nos diximus magis convenit litteræ, tum quia in hebræo pro voce *protectio*, est *tsel*, *umbra*, sive *umbraculum*; tum quia et in hebræo et in græco est, *super manum*, non *ad manum*: unde videtur Propheta respexisse ad umbraculum quod super manum ponitur, et manu geritur; tum denique quia sequitur: Neque sol per diem uret te, neque luna per noctem; a calore autem, vel lumine solis et lune non defendit miles ad dexteram constitutus, sed umbraculum manu dextera super caput extensum. Porro metaphora umbraculi, et solis ac lune, diei et

Homines quando dormiunt, et dormiunt?

Gratia per est

umbraculum.

noctis, significat gratiam Dei, quæ peregrinum custodit tempore prosperitatis, et adversitatis; neque enim minus lædere solet in hoc itinere dies prosperitatis quam nox adversitatis. S. Augustinus more suo mystice exponit dexteram et sinistram, ac dicit Deum protegere dexteram, non sinistram, quia sepe permittit hominem ledi in temporalibus, quæ significantur per sinistram, et non sinit ledi in bonis spiritualibus, quæ significantur per dexteram.

Vers. 7. **7. DOMINUS CUSTODIT TE AB OMNI MALO, CUSTODIAT ANIMAM TUAM DOMINUS.**

Addit Propheta aliam consolationem, eamque generalem, quasi dicat: Non solum te Dominus custodiet, ne cadas et ne fatigeris, sed ab omni malo, quod in itinere occurrere possit, te Dominus proteget atque custodiet, ex quo fiet ut anima tua, seu vita tua incolumis omnino toto itinere conservetur. In hebraico græcoque textu habetur in tempore futuro: *Dominus custodiet te*; sed in sensu nulla differentia est: Dominus enim et custodi nunc, et custodiet postea, et hanc continuationem significare solet tempus futurum apud Hebræos.

Vers. 8. **8. DOMINUS CUSTODIAT INTROITUM TUUM, ET EXITUM TUUM, EX HOC NUNC ET USQUE IN SÆCULUM.**

Concludit Propheta addendo ultimam et optatissimam consolationem, quasi dicat: Non solum

in aliqua parte itineris peregrinus Dei, qui ascensiones disposuit in corde suo, custodietur; sed in toto itinere semper custodietur; omne enim iter consistit in introeundo et exeundo, dum enim progredimur, intramus unam viam, et ea finita eximus; deinde intramus aliam, et postea eximus; sic etiam intramus unam provinciam, unam civitatem, unam domum, et deinde eximus, et intramus aliam, et eximus, donec finito itinere ad patriam perveniamus. Sic igitur in via vite progredimur, dum inchoamus et perficimus opera bona: inchoare enim, intrare; perficere, exire est. Illud autem, *ex hoc nunc et usque in sæculum*, idem est, quod *nunc et semper*, quasi dicat: «Ex hoc nunc,» id est, ex hoc præsentis tempore, incipiat Dominus introitum et exitum tuum custodire, et usque in sæculum non desinat custodire. S. Augustinus per *introitum* et *exitum* intelligit introitum in tentationem, et exitum ex tentatione. Alii generalius initium et finem omnium negotiorum, sive omnium actionum nostrarum, sive omnem humanam consuetudinem, juxta illud Act. 1: «Ex quo intravit, et exivit inter nos Dominus Jesus,» id est, ex quo nobiscum cepit conversari Dominus Jesus. Parum autem refert, quod in hebræo legatur in futuro, *custodiet*; nam significationes temporum facile variantur. Unde ipse etiam S. Hieronymus vertit ex hebræo, *custodiat*, ut nos in editione Vulgata legimus.

PSALMUS CXXII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

V. s. II. — *Canticum graduum David.*

1. Letatus sum in his quæ dicta sunt mihi: In domum Domini ibimus.
2. Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem.
3. Jerusalem quæ edificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum.
4. Illic enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini.
5. Quia illic sederunt sedes in judicio, sedes super domum David.
6. Rogate pacem ad pacem sunt Jerusalem, et abundantia diligentibus te.
7. Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis.
8. Propter fratres meos et proximos meos loquebar pacem de te.
9. Propter domum Domini Dei nostri quaesivi bona tibi.

- Letatus sum eo [al. in eo] quod dixerint mihi: In domum Domini ibimus.
- Stantes erant pedes nostri in portis tuis, Jerusalem.
- Jerusalem quæ edificatur ut civitas, cujus participatio ejus simul.
- Quia ibi ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confitendum nomini Domini.
- Quia ibi sederunt sedes in judicio, sedes domui [al. domus] David.
- Rogate pacem Jerusalem: sit bene his qui diligunt te.
- Sit pax in muris tuis, abundantia in domibus tuis.
- Propter fratres meos et amicos meos loquar pacem tibi.
- Propter domum Domini Dei nostri quaeram bona tibi.

Argumentum. — Studium maximum plerum hominum indicatur Hierosolymam adeundi, quæ urbs ab ædificis, ab hominum frequentia, a religione, a tribunatibus laudatur, optanturque ei fausta et prospera omnia. Strophae duæ: a-b, c-d. Davidis esse Psalmum titulus monet, sed contra ejus fidem facit, quod d) vers. 5 memorantur reges gentis Davidicæ, b) *scdm* præfixum vers. 8 et 4, c) Alexandrina interpretationi nullam auctoris nomen est prescriptum. Cæterum ante exsilii Babylonici tempora compositus.

1. Canticum ascensionum, Davidis *carmen*.

Lætior quod dixerunt mihi :

« Domum Jovæ eamus. »

2. Stant *jam* pedes nostri
in portis tuis, Jerusalem.

3. Jerusalem, *tu bene* ædificata,
sicut urbs quæ (perpetuis ædibus) juncta sibi est invicem!

4. Illuc ascendent tribus, tribus Jovæ,
prout lex Israeli datur,
ad celebrandum nomen Jovæ.

5. Nam ibi sedent (stant) throni (reges) ad iudicium (judicandum),
throni domus Davidis.

6. Poscite pacem Hierosolymorum (fausta Hierosolymis apprecamini!)
prosperentur qui diligunt te!

7. Sit pax (salus) in antemurali tuo (mœnibus tuis),
securitas in palatiis (vel *arcibus*) tuis!

8. Propter fratres meos et socios (populares) meos
loquar *jam iterum* : « Pax in te! »

9. Propter domum Jovæ, Dei nostri,
rogabo (apprecabor) hoc : « Bonum *omne* tibi! »

NOTE.

Vers. 5. Si particulam *nam* expletive sumas, tertia hic erit laus Hierosolymitanæ urbis. Maurer, *nam tibi insident solitis*, etc. — Vers. 6. Alius intelligit *dicentes* : « Prosperentur..... *arcibus* tuis! » — Vers. 9. Maurer, *rogabo (petam) bonum tibi*, fausta omnia apprecabor tibi. Alii minus recte, *benet tibi facere studebo*.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXI.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Hic est tertius Psalmus Gradualis, in quo Propheta describit pulchritudinem et nobilitatem civitatis sanctæ Jerusalem, ad quam reverti cupiebant Hebræi ex Babylonica captivitate. Sed ut civitas illa typus erat cælestis patriæ, ita redeuntes Hebræi ex captivitate ad terrenam Jerusalem figura erant peregrinationis et ascensionis nostræ ad eam, quæ sursum est, Jerusalem. Itaque totus Psalmus de utraque civitate et de peregrinis utrisque intelligi debet; sed prima intentio Spiritus Sancti ad primum finem sine dubitatione dirigitur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 4. LÆTATUS SUM IN HIS QUÆ DICTA SUNT MIHI : optimo nuntio accepto reversionis in patriam. Et IN DOMUM DOMINI IBIMUS. quidem nuntius, qui significavit Hebræis revertendum jam esse in Jerusalem, Hieremias fuit, qui prædixerat post septuaginta annos solven-

Nuntius reversionis Jerusalem quis fuerit?

dam esse captivitatem, et civitatem, ac templum reedificandum, *Hierem. xxv et xxx*; sed clarius id ipsum nuntiaverunt Daniel, Aggæus et Zacharias, qui vixerunt illo ipso tempore, quo soluta est captivitas. Isti igitur magno gaudio populum repleverunt, cum evolutis jam septuaginta annis dicebant : « In domum Domini ibimus, » id est, ad patriam revertemur, ubi montem Sion et locum domus Domini videre nobis dabitur, ibique templo reedificato, in domum Domini rursus ingrediemur. Sed nuntius sine comparatione ulla felicior Christus fuit, qui in Evangelio nobis loquitur et dicit : « Pœnitentiam agite : appropinquavit enim regnum cœlorum, » *Matth. iv*; et clarius *Joan. cap. xiv, 2 seq.* : « In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quominus dixissem vobis, quia vado parare vobis locum; et si abiero et paravero vobis locum, iterum veniam et assumam vos ad me ipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis. » Hic autem nuntius ineffabili lætitia replet eos qui didicerunt, quam bonum sit in domum Domini ire, et in ea domo non esse hospitem et advenam, sed civem Sanctorum et domesticum Dei. Id autem novit, qui allente cogitavit illud ejusdem Propheta : « Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, » *Psalm. xxxiv*; et rursus : « Replebimur in bonis domus tuæ, » *Psalm. lxiv*; et illud Apostoli *ad Ephes. 1* : « Ut sciatis, quæ sit spes vocalionis ejus, et quæ divitiæ gloriæ hereditatis ejus in sanctis. » Iste ex corde cupit in domum Domini ire, et ideo ex corde cantat : « Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi : In domum Domini ibimus. » Animalis autem homo non percipit quæ Dei sunt, et ideo propinquante morte, id est exilii et peregrinationis fine, non hilarescit, sed turbatur et gemit, et merito, quia sicut non disposuit ascensionem in corde suo, dum viveret, ita non sperat in domum Domini, quæ sursum est, ascendere; sed ad carcerem damnatorum in æternum puniendus descendere timet. Parum autem refert quod hebræus et græcus textus pro *his quæ dicta sunt*, habeant participium activum, videlicet *in dicentibus mihi*; vulgatus enim Interpres sensum expressit latine phrasi, ut facilius intelligeretur.

Vers. 2. 2. STANTES ERANT PEDES NOSTRI IN ATRIIS TUIS, JERUSALEM.

Explicat cur Hebræi lætarentur de reditu in patriam, et rationem esse dicit, quoniam recordabantur ejus temporis, quo fuerant in patria ante captivitatem, et viderant pulchritudinem et magnitudinem Jerusalem; multi enim, qui pueri, vel adolescentes abducti fuerant in Babylonem, facile recordari poterant se fuisse antea in civitate Jerusalem, multos autem redisse ex iis qui ante captivitatem fuerant in Jerusalem, et viderant civitatem et templum, scribit Esdras lib. 1, cap. iii; dicunt igitur : « Stantes erant pedes nos-

tri in atriis tuis Jerusalem, » id est, quia recordamur temporis, quo stantes erant pedes nostri in atriis tuis, id est, in portis tuis, ut expresse habetur in hebraico codice. Nominat autem Prophetas portas, sive atria, et quasi vestibula civitatis, potius quam fora, vel plateas, quoniam eo tempore præcipui conventus et negotia fiebant in portis civitatum, ibique erat maxima hominum frequentia, ut colligitur ex *Illo Prov. xxxi* : « Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ. » Constat etiam ex lib. II *Reg. cap. xviii*, fuisse in Jerusalem non simplices portas, sed duplices, et inter utrasque satis magnum spatium, quod hoc loco fortasse vocatur *atrium*. « David autem (inquit Scriptura) sedebat inter duas portas; » et *Hierem. cap. xxxix* : « Et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, et sederunt in porta media; » certe magnum spatium debuit esse in illa porta media, ut tot principes eum administris suis capere possent. Sed quomodo nos christiani dicere poterimus : « Stantes erant pedes nostri in atriis tuis, Jerusalem, » qui in cælestis patriæ atriis nunquam fuimus? Imo fuimus in atriis patriæ cælestis; alioqui exules et peregrini non essemus; neque nos Christus de captivitate redemisset, nisi a patria extorres et in terra aliena captivi fuissetis. Fuimus igitur in atriis cælestis Jerusalem, quando in parente nostro Adamo paradisi terrestrem incoluimus, qui paradisi terrestri quasi vestibulum erat paradisi cælestis, et status ille innocentie quasi atrium et porta erat status gloriæ; et fortasse hac de causa Spiritus Sanctus scribi non voluit : « Stantes erant pedes nostri in plateis Jerusalem, » sed *in atriis* vel *portis*, ut intelligeremus in hoc Psalmo præcipue sermonem fieri de cælesti Jerusalem, non de terrena. Igitur lætati sumus ad vocem dicentium : « In domum Domini ibimus, » quia recordamur temporis illius, quo stantes erant pedes nostri in paradiso terrestri, ac per hoc in atriis paradisi cælestis; et ex bonis illis conjecturam facimus de bonis longe melioribus, quæ nobis in ipsa domo Domini conservantur, et quamvis paulo ante domus Domini nominata sit, nunc autem civitas Jerusalem nominetur, tamen unus et idem locus est : patria enim cælestis nunc regnum, nunc civitas, nunc domus dicitur; quoniam si respicias multitudine et varietatem incolarum, regnum erit, cum in eo videri Joannes *Apoc. vii*, « turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus, et populis, et tribubus, et linguis. » Si consideres societatem et familiaritatem, quæ est inter sanctos et beatos, civitas est; quamvis enim multipliciter numerus electorum, omnes se invicem noceant et diligant, ut ejusdem civitatis cives. Denique si cogites omnes electos unum habere patrem, unamque hereditatem, domus sine dubio erit, in qua omnes erunt quasi fratres sub uno Patre Deo.

Patria cælestis cur variis dicitur nominibus?

VERS. 3. JERUSALEM, QUÆ EDIFICATUR UT CIVITAS, CUIUS PARTICIPATIO EJUS IN IDIPSUM.

Hic jam incipit Propheta, sub nomine peregrinorum ad Jerusalem propterantur, laudes ejusdem Jerusalem numerare, ut ex his se magis ac magis ad ascendendum sine intermissione inflammant. Prima laus est, quod sit civitas pacatissima, ita ut ex charitate incolarum omnibus omnia sint communia. « Stantes, inquit, erant pedes nostri in atris tuis, Jerusalem, » quæ Jerusalem ita edificata est, et quotidie magis ac magis edificatur, ut sit civitas, « cuius participatio est in idipsum, » id est, simul et communiter participatur ab omnibus. Ubi notandum est illud, *cujus*, redundare ex phrasi hebraica; idem est enim, *cujus participatio, et cuius participatio ejus*. Adverte præterea interpolationem in hebraico codice positam esse post vocem *edificatur*, non post vocem *in civitas*; proinde non est sensus: Jerusalem edificatur ut civitas, quasi possit aliter edificari quam ut civitas; sed edificatur, ut civitas talis, cuius participatio simul est. Adverte postremo illud, *in idipsum*, quod a S. Augustino refertur ad æternitatem Dei, quæ semper est eadem, ad litteram nihil aliud significare, nisi simul, vel conjunctum, ut ex voce hebraica perspicuum est, ut etiam alibi diximus. Jam vero in sensu posteriore tota hæc sententia multo est clarior et sublimior, siquidem celestis Jerusalem vere edificatur ut civitas, quia non est proprie civitas, neque sunt in ea lapides proprie dicti, sed edificatur ut civitas, dum quotidie lapides vivi a summo artifice expoliti et conquadrali adjunguntur celestis habitaculi ædificationi: ex quo sequitur, ut qui hæc intelligunt, non modo persecutiones æquo animo ferant, sed gaudeant et gloriantur in tribulationibus, cum sciant eo modo se preparari ad celestem ædificationem. « Omne gaudium, » inquit unus ex his vivis lapidibus, *Jac. 1.* « existimate, fratres, cum in tentationes varias incideritis. » Deinde in celesti patria verissime est participatio in idipsum; nam in terrena Jerusalem non tam fuit, quam esse debuit participatio in idipsum, id faciente charitate, ut amicorum omnia sint communia, qualis participatio ad breve tempus fuit in Ecclesia, quæ erat Hierosolymis, « ubi nemo dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia, » *Act. iv.* Et nunc etiam cernitur in familiis ordinum religiosorum, ubi regularia instituta in suo vigore persistant. Sed in celesti Jerusalem summa est participatio in idipsum, cum sit Deus unus omnia in omnibus, id est, unus et idem Deus sit honor, et divitiæ et deliciae omnibus habitantibus in domo Domini, et ea felicissima et summa ubertas sit vere semper idipsum, cum nullam patiatur diminutionem, vel alterationem.

VERS. 4. ILLUC ENIM ASCENDERUNT TRIBUS, TRIBUS

DOMINI, TESTIMONIUM ISRAEL AD CONFITENDUM NOMINI DOMINI.

Hæc est secunda laus Jerusalem, frequentia videlicet incolarum, et conjungitur hic versuculus cum secundo. Reddit enim rationem hoc loco populus Dei cur dixerit: « Stantes erant pedes nostri in atris tuis, Hierusalem; » quamvis non omnes fuissent cives Hierosolymitani, sed diversarum civitatum incolæ, tamen omnes ascendebant in Jerusalem ter per annos singulos. Dicitur igitur: « Stantes erant pedes nostri in atris tuis, Jerusalem, quoniam illuc ascenderunt tribus, tribus Domini, » id est, multæ tribus, sive omnes tribus, et ideo maxima multitudo conveniebat in Jerusalem; hebraismus est enim, *tribus tribus*, pro *multæ tribus*; ubi enim legitur *Gen. xiv*: « Vallis autem sylvestris habebat puteos multos bituminis, » in hebræo est, *puteos puteos bituminis*. Quod sequitur: « Testimonium Israel ad confitendum nomini Domini, » explicat ejus rei gratia tanta multitudo conflueret in Jerusalem; id enim fiebat juxta testimonium, id est, legem datam Israeli, quæ præcipiebat ut non obliviscerentur visitare templum Domini, quod unicum erat in tota terra promissionis, atque ibi confiterentur nomini Domini, confessionem laudis et gratiarum actionis. Sed in posteriore sensu, quem diximus esse a Spiritu Sancto magis intentam, redditur ratio cur dictum sit: « Jerusalem, quæ edificatur ut civitas; » ideo enim edificatur ut civitas, quia *illuc jam ascenderunt, et quotidie ascendunt tribus tribus Domini*, id est, anime sanctæ ex omni tribu et natione, ut tanquam lapides vivi superædificentur in domos spirituales, ut dicit S. Petrus in *I Epist. cap. ii.* Ascenderunt autem anime illæ Sanctorum in celestem Jerusalem ad confitendum nomini Domini, quoniam hoc est totum quod agitur in illa domo et civitate cessantibus omnibus negotiis aliis. « Beati, inquit idem Propheta *Psal. lxxxiij.* qui habitant in domo tua, Domine, in seculum seculi laudabunt te; » et Tobias, *cap. xiii.* de celesti Hierosolyma loquens: « Per vias, inquit, ejus alleluia cantabitur; » et hoc est testimonium, id est, prædicantem datum Israeli, id est, anime videnti Deum, ut nunquam cesset a laude, quæ nunquam cessat ab amore. Quod autem testimonium idem sit, quod præceptum, ostendimus in explicatione *Psalmi xviii.* et perspicuum est ex toto *Psalmo cxviii.* ubi frequentissime accipitur testimonium pro lege, sive præcepto.

5. QUA ILLIC SEDERUNT SEDES IN JUDICIO, SEDES VERS. 5. SUPER DOMUM DAVID.

Hæc est tertia laus Jerusalem, quod illic sit sedes regia et supremum tribunal, et potest continuari hic versuculus cum superiore propter illam particulam causalem, *quia*; videtur enim reddi ratio cur Deus voluerit in Jerusalem esse tem-

dum, ad quod ter in anno veniret omnis populus Israel, quia illa erat civitas regia, et quasi metropolis totius regni. Dicitur igitur: « Quia illic, » id est in Jerusalem, « sederunt sedes in judicio, » id est, sedes regum sibi invicem succedentium, quorum proprium est judicare populum; « sederunt, » id est, quieverunt immobiliter constitutæ et fixæ, quod dicitur ad differentiam sedis Saul primi regis, quæ fuit in Gabaa Benjamin, sed ibi non quieverit, cum paulo post translata fuerit; et similiter ad differentiam sedium iudicum, qui fuerunt ante reges, quæ non sederunt alicubi, sed frequenter transmutabantur de loco ad locum; at sedes regum de familia David sederunt in Jerusalem immobiliter, et ideo subjungit: « Sedes super domum David, » id est, sedes regni, quæ super familiam David fundatur, quietem et stabilitatem invenerunt; sic enim dictum est Davidi a Deo, *II Reg. vii*: « Fidelis erit domus tua et regnum tuum usque in æternum, et thronus tuus erit firmus jugiter. » Igitur non dicuntur *sedes super domum David*, quia regerent domum David: regerant enim totam domum Jacob, id est, omnes duodecim tribus Israel, non solum familiam David, sed dicuntur *sedes fundate super domum David*, quia ex illa domo nascebantur reges populi Dei. In hebræo non habetur, *super domum David, sed domus David*, id est, sedes datæ domui David. Sed hæc omnia longe melius in Christum et in celestem Jerusalem conveniunt. Nam ne forte Judæi crederent verba *Psalmi* intelligenda esse principaliter de terrena Jerusalem, ac non potius de ea, ut celestis Jerusalem figuram gerebat, permittit Deus ut non solum sedes regia de Jerusalem tolleretur, sed ipsa etiam Jerusalem everteretur. Promissio igitur illa ad Christum et ad Jerusalem, quæ sursum est, perlinet, juxta vaticinium *Isai. cap. ix.* et *Daniel. cap. ix.* et angeli ad Virginem, *Luc. 1*: « Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis. » Vere enim ac proprie in celesti Hierusalem sederunt sedes in judicio, tum quia firmissime stabiliti sunt in caelo thronus Christi, et throni eorum qui cum ipso regnant; tum quia ipsi sancti cum Christo regnantes et judicantes sunt sedes Dei; nam anima justi sedes est sapientiæ, et istæ sedes vere etiam sedent in judicio, juxta promissionem Domini *Matth. xix*: « Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel. » Et sedes sunt super domum David fundatæ, quia omnes Sanctorum potestas regia et judiciaria a Christo dependet, qui filius David in Evangelio dicitur, et accepit sedem David patris sui, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis.

VERS. 6. ROGATE QUÆ AD PACEM SUNT JERUSALEM, ET ABUNDANTIA DILIGENTIBUS TE.

Hortatur jam Propheta peregrinos de captivitate

revertentes, ut salvent salem a longe civitatem Jerusalem, bene precantes ei pacem et abundantiam, quæ sunt duo potissima bona, quæ faciunt beatas civitates; nam pax, sine abundantia, est secura possessio miserie; abundantia, sine pace, est dubia et incerta felicitas; sed quando abundantia cum pace jungitur, nihil deest ad statum felicissimæ civitatis. Dicit igitur: « Rogate quæ ad pacem sunt Jerusalem, » id est, precamini patrie vestre a Deo veram et solidam pacem, et ut sit abundantia non solum ipsi civitati Jerusalem, sed omnibus diligentibus te, civitas sancta. In hebræo habetur simpliciter, *rogate pacem ipsi Jerusalem*; proinde illa verba, *quæ ad pacem sunt*, nihil sunt aliud, nisi periphrasis pacis.

7. FIAT PAX IN VIRTUTE TUA, ET ABUNDANTIA IN TURBIDIS TUIS.

Ponit Propheta ipsa verba, quæ dicenda sunt ab his qui, salutantes Jerusalem, precantur illi pacem et abundantiam, quasi dicat: Cum salutatis Jerusalem, dicite: « Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turbidibus tuis. » Per *virtutem*, recte S. Hieronymus vertit, *muros*; vox enim hebraica significat proprie *virtutem*, hoc est, robur et vires; sed accommodatur etiam ad omniam in quibus robur consistit, ut ad muros, in quibus consistit robur ædificii; item ad exercitum, in quo consistit robur armorum; item ad multitudinem populum, in qua consistit robur civitatis. Sed hoc loco accommodari debet ad muros, ut cohercat cum sequentibus verbis, ubi turres nominantur. Itaque Septuaginta Interpretes, qui verterunt *virtutem*, expresserunt significationem verbi hebraici, ut sonat *generatim*; sed S. Hieronymus expressit significationem, ut hoc loco accommodanda erat. Dicitur autem, *fiat pax in virtute tua*, id est, in muris tuis fortissimis, quia quando pax est in muris, id est, quando muri non oppugnantur ab hostibus, tota civitas est in pace. Per turres autem de quibus dicitur, et *abundantia in turbidibus tuis*, significantur magna palatia, quæ turrita esse solent; nam vox hebraica significat *palatia* potius quam *turres*, et S. Hieronymus vertit, *in domibus tuis*. Porro vox *abundantia*, tum in hoc versuculo, tum in superiore, deducitur a voce hebraica, quæ significat *pacem*; sed cum Septuaginta viri et S. Hieronymus verterint *abundantiam*, dubitare non debemus quin hoc vere significet; neque absurdum est a vocabulo *pacis* derivari vocabulum *abundantia*, cum vere sit pax quæsi mater abundantia, ut bellum pater est caritatis et inopie. Porro duo ista versuculi, quatenus pertinent ad celestem Jerusalem, continent quidem salutationem et imprecationem pacis et abundantia; sed non significant periculum esse, ne civitati illi superne desit unquam, vel pax, vel abundantia, cum de ea scriptum sit in *Psal. cxlvii*: « Qui posuit fines tuos pacem, et adipe frumenti satiat te. » Exprimunt igitur solum pium affectum, et letitiam

Per muros, et abundantiam, bellum palatia, turres, inopiam.

quam habemus de bonis coelestis Jerusalem, quomodo etiam dicitur in *Apocal.* cap. vii : « Salus Deo nostro qui sedet super thronum et Agno. »

Vers. 8. 8. PROPTER FRATRES MEOS ET PROXIMOS MEOS, LOQUEBAR PACEM DE TE.

Vers. 9. 9. PROPTER DOMUM DOMINI DEI NOSTRI, QUÆSIVI BONA TIBI.

Claudis Psalmum Propheta, dum breviter explicat, ob amorem civium sanctæ civitatis, quos

fratres et amicos suos agnoscit, et multo magis ob amorem Dei conditoris, et habitatoris ejusdem civitatis, vel domus, se impulsus fuisse, ut precaretur eidem civitati pacem et abundantiam omnis boni. In hebræo codice verba illa, *loquebar* et *quæsi*, futuri sunt temporis; sed qui periti sunt lingue hebræicæ, sciunt tempus futurum sæpissime poni pro perfecto vel imperfecto; sæpe etiam significare continuationem actionis, quæ ita facta est, ut sit etiam futura.

PSALMUS CXXIII

SECUNDUM HEBRÆOS.

V. v. — *Canticum graduum.*

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in celis.

2. Ecce sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum;

Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

3. Miserere nostri, Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione,

4. Quia multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantibus, et despectio superbis.

V. s. n. — *Canticum graduum.*

Ad te levavi oculos meos, qui habitas in celis.

Ecce sicut oculi servorum ad manum dominorum suorum: sicut oculi ancillæ ad manum dominæ suæ, sic oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.

Miserere nostri, Domine, miserere nostri: quia multum repleti sumus despectione.

Multum repleta est anima nostra: opprobrium abundantium, et despectione superborum.

Argumentum. — Hunc Psalmum alii ad Injurias referunt, quibus exules affecti sunt a Babilonis, alii ad injurias, quæ Judæis in patriam restitutis illatae sunt a Samaritanis. Nos nostram facimus sententiam priorem, quam vers. 3 et 4 habentur magis convenienter in Babilonios, Judæorum dominos, quam in Samaritanos una cum Judæis subjectos Persarum imperio. Strophae duæ.

1. Canticum ascensionum.

Ad te attollo oculos meos, qui sedes in cælis.

2. Ecce, ut oculi servorum in manum domini ipsorum, ut oculi ancillæ in manum heræ ipsius, sic oculi nostri in Jovam, Deum nostrum, dum misereatur nostri.

3. Miserere nostri, Jova, miserere nostri, nam multum (jam satis) satiati sumus opprobrio,

4. Multum satiata est sibi anima nostra hæc irrisione insolentium, hoc opprobrio fastuosorum.

NOTE

Vers. 2. Servi et servæ sollicito studio oculos defigunt in manibus dominorum dominarumque, ut ad omnes nutus et motus illius sint parati. Similitudo hoc tantum spectat, quod oculi intenduntur, non vero in quem finem intenduntur. — Vers. 4. Alius, *valde satiata est sibi anima nostra contemptu; fuimus in derisionem abundantibus, in contemptum superbis.*

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Orationem continet hic Psalmus hominis peregrinantis ad coelestem Jerusalem, et in exilio vel itinere pressuram patientis.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. AD TE LEVAVI OCULOS MEOS, QUI HABITAS IN CÆLIS.

Loquitur Propheta tum in persona peregrini, tum etiam in persona sua, qui unus erat ex veris peregrinis, ac dicit se in quibuscumque pressuris non respicere ad alium adiutorem, nisi ad Deum; tum quoniam ipse solus habitat in summo caelo, et inde omnia inferiora conspiciet et moderatur; tum quia ipse est, qui per malos nos flagellat, ac propterea frustra confugimus ad alios, cum sit nemo qui de manu Dei nos possit eripere.

Vers. 2. 2. ECCE SICUT OCULI SERVORUM, IN MANIBUS DOMINORUM SUORUM.

Vers. 3. 3. SICUT OCULI ANCILLÆ IN MANIBUS DOMINÆ SUÆ, ITA OCULI NOSTRI AD DOMINUM DEUM NOSTRUM, DONEC MISEREATUR NOSTRI.

Explicat cur oculos ad Deum levaverit, ut videlicet respiciat Deum flagellantem, ut eo aspectu miserabili moveat ipsum ad misericordiam, et flagellare desinat. Id quod illustrat similitudine servorum, qui dum ceduntur a dominis, respiciunt mestri ad manus cedentium, ipso aspectu quasi petentes, ut miseri ipsorum cessent plagis. Illud autem, *sicut oculi servorum in manibus dominorum suorum, clarius est in hebræo, ubi habetur, ad manus dominorum suorum, et respondet applicatio: « Ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum. »* Posita est autem similitudo, non servorum tantum, sed etiam ancillarum, vel quia non soli viri, sed etiam femine peregrinantur ad patriam, et in peregrinatione flagellantur; vel quia viri fortes, proprie viri sunt; viri debiles et delicati femine dici possunt; et utrique tamen sua flagella in hoc itinere patiuntur. Ad flagella vero, quibus a Domino castigamur, non solum pertinent manifestæ persecutiones et calamitates, sed etiam tentationes occultæ, quibus anima vexatur assidue, item timores, angores, tristitiæ, quibus nemo caret in hac vita, et ideo non dicit Psalmus oculos nostros aliquo certo tempore levandos ad Deum, sed sine intermissione, « do-

nec misereatur nostri, » quod non fiet, nisi cum ad patriam pervenerimus; tunc enim « coronabit nos Deus in misericordia et miserationibus, cum sanaverit omnes languores nostros, et repleverit in bonis desiderium nostrum, » ut dicitur in *Psalm. cii.*

4. MISERERE NOSTRI, DOMINE, MISERERE NOSTRI; Vers. 4. QUIA MULTUM REPLETI SUMUS DESPECTIONE.

Non contentus Propheta oculis ad Deum fixis misericordiam implorasse, voce etiam cordis et corporis clamat, et clamorem ingeminat pro se et pro sociis peregrinationis, dicens: « Miserere nostri, Domine, miserere nostri. » Et sane, qui recte adverteret, atque attente consideraret, quid sit quod sequitur: « Quia multum repleti sumus despectione, » plane intelligeret tantam esse nostram miseriam, ut cessare ab isto clamore non posset. Homo enim ad imaginem Dei creatus, et super omnia opera Domini constitutus, sæpe etiam ab ipso Deo in filium adoptatus, et ad regnum caelorum prædestinatus, ita in hac peregrinatione, non solum a demonibus et pravis hominibus, sed etiam ab animalibus, etiam minimis, et ab ipsis elementis despicitur, et assidue vexatur, ut Propheta verissime dixerit, quia non despicimur solum, sed etiam « repleti sumus despectione, » nec solum repleti sumus, sed multum repleti sumus. Quid enim est quod hominem, etiam justum et sanctum, in hac lacrymarum valle non despicit? sed præcipua tamen despectio, de qua proprie loquitur hoc loco Propheta, est ea quam patiuntur boni a malis, et justis ab iniquis. Verissima enim et universalis est illa Apostoli sententia: « Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutiones patientur, » 1 *Tim. iii.*; et illa Domini: « Si de mundo fuissetis, mundus, quod sum erat diligeret; sed quia de mundo non estis, propterea odit vos mundus, » *Joon. xv.* Et ratio est manifesta, quoniam bonum et malum contraria sunt, et contraria pacem inter se habere non possunt. Et quoniam justus patientes sunt et miles, et didicerunt a Domino non resistere malo, et percut-

Homini
miseria
quanta
est?

tiendi maxillam præbere etiam alteram, ideo ab improbis superbe despicuntur et conculcantur, vexantur et iridentur.

Vers. 5. 5. QUA MULTUM REPLETA EST ANIMA NOSTRA :
OPPROBRIUM ABUNDANTIBUS, ET DESPECTIO SUPERBIS.

Docet hoc ultimo versiculo David contemptum ac despectionem, de qua supra loquebatur, accidere pauperibus et humilibus peregrinis ab hominibus copiosis et superbis. Quamvis enim aliqui auctores velint illud, *opprobrium abundantibus, et despectio superbis*, esse imprecationem, ut sensus sit: *Opprobrium recidat super abundantes, et despectio super superbos*, tamen, si respiciamus textum originale, et velimus concordare versionem S. Hieronymi cum versione Septuaginta Interpretum, cogemur sequi S. Augustinum, et dicere sensum hunc esse: « Multum repleta est anima mea, » confusione videlicet, quia factus sum « opprobrium abundantibus, et despectio superbis. » Sanctus enim Hieronymus ex hebreo recte vertit, *multum repleta est anima opprobrio abundantium et despectione superbiorum*; cum qua versione rectissime coheret, quod habent Septuaginta Interpretes et latina editio Vulgata, si subintelligatur verbum *factus sum*, et continetur *opprobrium*, etc. Ait igitur Propheta: « Multum repleta est anima mea, » quod est idem cum eo quod supra dixit: « Multum repleti sumus despectione. » Sed hoc loco explicandi gratia nominat animam, quoniam despectionis sensus proprie ad animam intelligentem pertinet; que enim anima intelligente caret, sentire possunt dolorem, sed non despectionem. Illud autem, *repleta est*, in hebreo legitur, *satiata est*, que vox mirum in modum auget significationem; si enim qui multum satiantur, id est, ultra satietatem replentur, etiamsi bonis

cibus replentur, magnum dolorem percipiunt: quid sentiant, qui nimium satiantur malis cibis, qualia sunt opprobria et despectiones? Quod vero sequitur: « *Opprobrium abundantibus, et despectio superbis*, » idem omnino significat: idem sunt enim opprobrium et despectio, et fidem etiam sunt abundantes et superbi. Omnes enim superbi inflati sunt, et proinde abundantes sunt; sed abundant vento, non solido bono, id est, abundant opinione et existimatione sui ipsorum; nam si divitias terrenas habeant, putant suas esse, neque cogitant Deo reddendam esse de eorum dispensatione rationem. Si in dignitate et honore constituti sint, arbitrantur sibi illa omnia deberi, et sua bona esse, et non intelligunt data esse ad aliorum utilitatem, et rationem gravissimam de ea dignitate reddendam, neque ad se aliud quam onus pertinere. Proinde non minus desipiunt, si de tali onere inflentur, quam si bafulus gloriaretur, quod valde oneratus incederet. Si virtutes aliquas, si ingenium, si doctrinam habeant, sibi persuadent multo majora esse quam sint, et sibi tribuunt que sunt Dei dona. Denique si carent divitiis, dignitatibus, honoribus, et contra si puniuntur et flagellantur, existimant sibi fieri injuriam, et de Deo murmurant et blasphemant; quod totum inde oritur, quia pleni sunt, vel potius inflati vento proprie existimationis. Sed venit tempus quo opprobrium et despectio in ipsos revertentur, quando videlicet in die novissimo dicent, quod scriptum est in lib. Sap. cap. xv: « Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum et in similitudinem improperii. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, et finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, et inter sanctos sors illorum est. » Et infra: « Quid nobis profuit superbia? aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt illa omnia tanquam umbra. »

PSALMUS CXXIV

SECUNDUM HEBREOS.

V. v. — 1. *Canticum graduum.*

Nisi quia Dominus erat in nobis: dicat nunc Israel:

2. Nisi quia Dominus erat in nobis: Cum exsurgere homines in nos,
3. Forte vivos deglutissent nos: Cum irasceret furor eorum in nos,
4. Forsitan aqua absorbuisset nos.
5. Torrentem pertransivit anima nostra: forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.

V. s. h. — *Canticum graduum David.*

Nisi Dominus fuisset in nobis: dicat nunc Israel:

2. Nisi Dominus fuisset in nobis: cum exsurgere super nos homines,
- Forsitan vivos absorbuissent nos: cum irasceret furor eorum super nos,
- Forsitan aqua circumdedidisset nos: torrentis transisset super animam nostram.
- Forsitan transissent super animam nostram aqua superbia.

6. Benedictus Dominus, qui non dedit nos in captationem dentibus eorum.

7. Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, et nos liberati sumus.

8. Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram.

Benedictus Dominus: qui non dedit nos in prædam dentibus eorum.

Anima nostra quasi avis erepta est de laqueo venantium:

Laqueus contritus est, et nos liberati sumus. Auxilium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum et terram.

Argumentum. — Populus, de exilio revocatus a Jova, agnoscit divinitus se liberatum, et propterea gratias canit Deo liberatori. Strophae duæ: vers. 1-5, nisi Jova ope sua nobis affuisset, hostes nos perdissent; 6-8, laudibus efferatur Jova, liberator noster. Quo tempore a Davide, si vera est inscriptio, conditum sit carmen, nemo nunc facile assequi poterit.

1. *Canticum ascensionum, Davidis carmen.*

Nisi Jova fuisset, qui adfuit nobis, dicat Israel,

2. Nisi Jova fuisset, qui adfuit nobis, quum surgerent contra nos homines,
3. Tunc vivos devorassent nos, quum exardesceret ira eorum in nos;
4. Tunc aquæ (calamitatis) obruissent nos, torrens transivisset super animam nostram;
5. Tunc transivissent super animam nostram aquæ æstuosæ (vel tumentes).
6. Benedictus sit Jova, qui non dedit nos prædam dentibus eorum.
7. Anima nostra ut avis evasit ex laqueo aucupum: laqueus dilaceratus (discissus) est, et nos evasimus.
8. Adjutorium nostrum est in nomine Jovæ, qui fecit cælum et terram.

BELLARMINI EXPLANATIO.

PSALMUS CXXIII.

TITULUS ET ARGUMENTUM.

Canticum graduum.

Hic Psalmus continet exultationem eorum qui de gravissimis tribulationibus liberati fuerant. Et quidem filii Israel, qui de captivitate Babylonica redierunt in Jerusalem, in itinere nullas graves persecutiones passi fuisse leguntur: sed solum dum captivi detinebantur, et inter ædificandam civitatem et templum, ut ex utroque libro Esdræ intelligi potest. Itaque Psalmus hic quatenus ad carnales Israelitas pertinet, referendus est ad eas afflictiones quas passi sunt, vel dum essent in captivitate, vel dum templum et civitatem iterum ædificarent; quatenus autem ad spirituales Israelitas, id est, ad christianos ad cælestem Jerusalem ascendentes pertinet, referendus est ad persecutiones paganorum aliorumque impiorum, a quibus liberati sunt martyres sancti, et electi ceteri quotidie liberantur.

EXPLICATIO PSALMI.

Vers. 1. 1. NISI QUA DOMINUS ERAT IN NOBIS, DICAT NUNC ISRAEL, NISI QUA DOMINUS ERAT IN NOBIS.

Sermo imperfectus et interruptus, initio Psalmi,

signum est magnæ atque insolite exultationis, quæ loquentem non sinit perficere sententias inchoatas. Dicit igitur multitudo Sanctorum de magnis tentationibus liberatorum: « Nisi qua

Dominus erat in nobis, » id est, nisi Dominus omnipotens nobiscum fuisset, nunquam evadere potuissemus. Sed antequam compleat sententiam, præ lætitiæ gestiens invitat Israël, id est, totum populum Dei ad confessionem et laudem, dicens: « Dicit nunc Israël; » et iterum repetit: « Nisi quia Dominus erat in nobis. » Quod attinet ad verba, illud, *quia*, in hebraico textu habetur post verbum *Dominus*, hoc modo: *Nisi Dominus quia erat in nobis*. Sed Interpretes Septuaginta, ut sententia esset clarior, ordinem verborum immutasse videntur. S. Hieronymus eam particulam, ut redundantem et otiosam ex hebraica phrasi in sua versione omisit. Sic enim vertit: *Nisi Dominus fuisset in nobis*. Si quis tamen velit eam retinere, ita suppleri poterit: *Nisi Dominus, quia erat in nobis, nos liberasset; vel secundum Septuaginta: Nisi liberati essemus, quia Dominus erat in nobis*. Quid autem factum fuisset, nisi Dominus nos liberasset, explicatur in sequentibus.

Vers. 2. 2. CUM EXSURGERENT HOMINES IN NOS, FORTE VIVOS DEGLUTISSENT NOS.

Vers. 2. 3. CUM IRASCERETUR FUROR EORUM IN NOS, FORSITAN AQUA ABSORBUISSET NOS.

Ece quid accidisset nobis, nisi Dominus fuisset in nobis, neque juvisset potentissima sua virtute. « Cum exsurgere homines in nos, forte vivos deglutissent nos, » id est, cum nostri persecutores exsurgere adversus nos, periculum fuit ne tanta velocitate nos perderent, quanta solet mare, vel flumen vivos deglutire eos, qui in illud forte precipitantur. Tria sunt hoc loco consideranda:

primum, vocantur *homines* persecutores piorum, quia ducuntur sola ratione humana, qualis remansit in natura per peccatum corrupta; ratio enim humana, post naturæ corruptionem, nihil altum sapit, nihil divinum, nihil spirituale, neque alium finem propositum habet, nisi conservationem et augmentum propriæ temporalis felicitatis. De his dicit Apostolus I Cor. III: « Cum sit inter vos zelus et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? » et paulo infra: « Nonne homines estis? » ubi pro eodem Apostolus accipit, *carnales esse, et hominem esse; secundum carnem ambulare, et secundum hominem ambulare*. Deinde difficultas non exigua est de particula, *forte*, que etiam bis repetitur paulo infra. Videtur enim hæc particula non bene posita in editione Vulgate, cum potius affirmativa, ut *certe, utique, sane*, poni debuisset. Nam si legamus *forsitan*, sequetur non necessarium esse auxilium Dei in magnis tentationibus superandis, quandoquidem Propheta non audet certo affirmare, sed sub dubio relinquit an gravissima tentatio nos dejectura sit, si Deus non sit in nobis. Sed quamquam non desint ex recentioribus, quibus ista particula non placeat, et verbum tum hebraicum, tum græcum, non velint reddi per

forte aut *forsitan*, sed *per utique* aut *certe*: nos tamen non audemus ullo modo a lectione Vulgate editionis recedere: nam S. Hieronymus vir doctissimus, et utriusque lingue peritissimus fuit; et major ei fides, quam ullis dictionariis habenda est. Is autem ex hebreo constanter vertit *forsitan*; et in expositione Psalmorum, in qua editionem Septuaginta interpretatur, similiter legit *forsitan*; denique in emendatione Psalterii ad *Sianiam* et *Fretellam*, nihil in hoc loco emendat. Sanctas quoque Hilarius, Origenem secutus, S. Joannes Chrysostomus, S. Augustinus magno consensu *forsitan* legerunt; neque in Bibliis hoc loco ulla est varietas lectionis. Neque timendum est ut particula ista detrahere nos cogat aliquid de gratia Dei: non enim illud, *forsitan*, significat potuisse nos forte resistere inimicis in nos irruentibus sine auxilio gratiæ protegentis; sed potius fieri ut non vivi deglutiremur, quia *forsitan* inimici non eo usque deservissent. Sed quoniam periculum erat etiam ut usque ad infernocionem crudelissimam deservirent, ideo dicitur: « Nisi Dominus fuisset in nobis, forsitan vivos deglutissent nos. » Postremo diximus illud, *vivos deglutissent nos*, sumptum esse a similitudine maris vel fluminis deglutientis, sive absorbentis eos qui cadunt in aquas, tum quia nulle sunt fere bestie, quamvis crudelissimæ, que vivos deglutiant, sed lacerant ac discerpunt, id notum est; tum etiam quoniam hoc requirit versiculum sequens, qui, de more Psalmorum, idipsum aliis verbis repetit; sic enim habet: « Cum irasceretur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos. » Sensus enim est, forsitan ut aqua absorbuisset nos, id est, furor hostium nostrorum instar aquæ profundissimæ repente absorbuisset nos. Neque in hoc solo versiculo, sed etiam in sequentibus persistit Propheta in similitudine aquarum, ut mox videbimus.

4. TORRENTEM PERTRANSIVIT ANIMA NOSTRA, FORSITAN PERTRANSISSET ANIMA NOSTRA AQUAM INTOLERABILEM.

Persistit in eadem similitudine, comparans adversariorum persecutiones torrenti rapido et profundo, qui sine potentissimo auxilio pertransiri non potest. Et si quis cogitet quales fuerint persecutiones paganorum et hereticorum in sanctos martyres, et tentationes demonum adversus sanctos eremitas aliosque Christi confessores, videbit simillimas fuisse torrenti violentissimo, quoniam licet sancti martyres et sancti confessores gloriosi evaserint, tamen plurimi, ac fere sine numero, quasi vi torrentis abrepti et absorpti perierunt, ut cognosci potest ex Cyrilliano in serm. *De Lapsis*, et Eusebio Cesariensi in lib. VIII *Hist.* cap. I, ex versione Ruffini. Dicit igitur Propheta in persona Sanctorum: « Torrentem pertransit anima nostra, » id est, persecutionem, quasi torrentem pertransit anima nostra; caro enim succubuit,

et cessit persecutorum furori, sed anima gloriose pertransiit; sed « nisi Dominus fuisset in nobis, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem, » id est, intrasset torrentem nimis profundum, unde evadere non potuisset. Itaque illud, *pertransiit*, non significat, *transiisset*, vel *evasisset*, sed *intrasset*, et *pertransire cepisset*, sive *pertransire coacta fuisset*. Illud autem, *intolerabilem*, recte verterunt Septuaginta, *ἀντολήτων*, id est, *sine substantiâ, sine hypostasi, sine fundamento, sine fundo*, ubi pedes figi possent, quo verbo significatur profunditas aquarum, quæ transmitti non potest. Sed occurrit hoc loco contrarietas aperta inter codicem hebraicum et versionem Septuaginta Interpretum. Codex enim hebraicus discrete habet, *torrens pertransiit super animam nostram*; et editio Septuaginta habet, *torrentem pertransiit anima nostra*; et paulo post hebraicus textus habet, *forsitan pertransisset super animam nostram aqua intolerabilis*; editio autem Septuaginta habet, *forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem*. Et quidem S. Hieronymus, in expositione hujus loci, non tacet meliorem esse lectionem hebraicam. Sed existimamus posse conciliari hæc lectiones duobus modis. Primum enim fieri potest ut Septuaginta Interpretes non habuerint in suo textu particulam *ἢ*, quæ significat *super*; remota autem illa particula, quæ determinat vocabulum *anima* ad casum accusandi, remanet ambiguum, utrum vocabulum *anima*, sicut etiam vocabula *torrens* et *aquarum*, sint casus nominandi, aut accusandi. Proinde utramque lectionem patiuntur verba hebraica, illam videlicet S. Hieronymi: *Torrens pertransiit animam nostram*; et illam Septuaginta: *Torrentem pertransiit anima nostra*; et quoniam Septuaginta Interpretes meliores codices habuisse credibile est, quam S. Hieronymus habuerit, et fidelissime transtulerunt, quod invenerunt, sequitur ut lectio Septuaginta, quæ est etiam nostræ Vulgate editionis, retinenda, et hebraicæ, quæ nunc exstat, antepenenda sit. Deinde potest etiam fieri ut Septuaginta legerint quidem, ut legit S. Hieronymus, sed maluerint sensum potius transferre, quam verba. Nam cum aliquis pertransit profundum torrentem, simul fit ut et ipse transeat torrentem, et torrens transeat super eum. Sed clarior sententia esse videtur, si dicatur homo pertransire torrentem, quam si dicatur torrens super eum transire. Potest enim torrens transire super hominem, etiam immobilem, et jacentem in profundo, sed non potest homo transire per torrentem, quin torrens transeat super eum. Ut ergo significarent Septuaginta torrentem transire super hominem non jacentem, sed ambulantem, vel natantem, maluerunt dicere hominem transisse per torrentem, quam torrentem per hominem.

5. BENEDICTUS DOMINUS, QUI NON DEDIT NOS IN CAPTIONEM DENTIBUS EORUM.

6. ANIMA NOSTRA SICUT PASSER EREPTA EST DE LAQUEO VENANTUM: LAQUEUS CONTRITUS EST, ET NOS LIBERATI SUMUS.

Aggreditur Propheta aliam similitudinem, ex qua magis adhuc illustratur et intelligatur multitudo beneficii divini. Comparat igitur persecutionem, sive tentationem laqueo aucupis, ac dicit gratias esse Deo agendas, Deumque benedicendum, quod non dederit nos in captionem dentibus adversariorum, id est, non permisit capi et occidi, ac devorari. Quomodo autem id fecerit explicat, dicens: « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, » id est, anima nostra incidit quidem in persecutionem et tentationem, sicut passer, aut quæcumque alia avis (nomen enim hebraicum יַעֲרִי generatim aves significat), in laqueo venatoris, viæ aucupis; sed tamen liberata est ab illa tentatione et persecutione, antequam caperetur a tentatore, et occideretur; quomodo aliquando avis capitur quidem laqueo, sed eripitur inde, antequam ab aucupe capiatur manus, et occidatur, et manducetur. Id autem factum est, quia « laqueus contritus est, et nos liberati sumus, » id est, quia tentationi per gratiam Dei finis impositus est, antequam anima fidem negaret, vel alio modo in peccatum consentiret, quomodo aliquando laqueus, qui avem comprehenderat, frangitur, et avis avolat, et spem aucupis in prædam inhiantis frustratur.

7. ADJUTORIUM NOSTRUM IN NOMINE DOMINI, QUI FECIT CŒLUM ET TERRAM.

Concludit cum laude Dei, humiliter agnoscens victoriam tantam, et liberationem de tam periculosis tentationibus, non viribus suis tribuendam, sed adjutorio cælesti Dei omnipotentis: cuius omnipotentis manifestum est argumentum, quod fecerit cœlum et terram. Modus autem, quo Deus solet de magnis tentationibus eripere servos suos, insinuat dum dicitur: « Laqueus contritus est, » laqueus enim frangi solet, quando avis, vel exterrita aliquo clamore, vel allecta meliore esca, vim facit, et sic laqueum frangit. Quando enim avis, quamvis laqueo irretita, inheret esce ab aucupe propositæ, nec intelligit se comprehensam, non conatur aufugere, et eo modo facile capitur et occiditur. Sic igitur anima hominis in tentatione posita, cum primum a Deo illustrata, et vel clamore judicii divini et gehennæ externæ, vel promissionibus celestis gloriæ allecta, incipit cogitare dura quidem esse tormenta presentia, sed duriora sine comparatione ulla tormenta futura et sempiterna; vel dulcem esse vitam presentem, dulcem voluptatem, dulces divitias, sed dulciora sine comparatione præmia vitæ future: necinditur amore bonorum supernorum, et metu suppliciorum gehennæ, atque eo igne diviniis accenso vires concipit, et ma-

Homines
cur dicuntur
piorum
persecu-
tores.

Lectio
Septuaginta
anteponenda
lectio S. Hieronymi.